

Реконструктивна комунікативна компетентність визначається осмисленням студентами мотивів і цілей професійної підготовки як можливої основи майбутньої педагогічної діяльності; володінням систематизованими знаннями та їх практичним застосуванням в типових ситуаціях; здатністю взаємодіяти в колективі, але з деякими ускладненнями, якщо ситуація нетипова; частковим вмінням здійснювати контроль і оцінку власної діяльності, яка не завжди потім корегується.

Творча комунікативна компетентність характеризується розумінням сутності іншомовного спілкування як основи майбутньої педагогічної діяльності; високорозвиненими знаннями та вміннями у досліджуваній сфері; високим рівнем комунікативний умінь; здатністю контролювати та оцінювати власну діяльність з подальшою її корекцією.

Висновки. Таким чином, відповідно до компонентного складу комунікативної компетенції майбутніх учителів іноземних мов нами були визначені критерії її сформованості, а саме: професійно-мотиваційний, проявом якого є професійне спрямування іншомовного мовлення; змістово-операційний, який охоплює психолого-педагогічні та предметні знання, мовленнєві, конструктивні й організаційні вміння; персоналізований з показниками: комунікабельність, емпатія; результативний, який вимірює здатність контролювати та оцінювати власну діяльність. У дослідженні також виділено три рівні сформованості комунікативної компетенції майбутніх учителів під час навчання у вищих педагогічних навчальних закладах: репродуктивну комунікативну компетентність, реконструктивну комунікативну компетентність і творчу комунікативну компетентність.

Література

1. Беспалько В.П. Слагаемые педагогической технологии. – М.: Педагогика, 1989. – 192 с.
2. Делкатний К.Г. Авторитет оцінки. – К.: Т-во "Знання", 1990. – 48с.
3. Життєва компетентність особистості: Науково-методичний посібник / За ред. Л.В.Сохань, І.Г.Єрмакова, Г.М.Несен. – К.: Богдана, 2003. – 520с.
4. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. – К.: Ленвіт, 2003. – 273с.
5. Колшанский Г.В. Лингвокоммуникативные аспекты речевого общения // Иностранные языки в школе. – 1985. – № 1. – С.8-15.
6. Краевский В.В., Хуторской А.В. Предметное и общепредметное в образовательных стандартах // Педагогика. – 2003. – № 2. – С.3-10.
7. Лернер И.Я. Процесс обучения и его закономерности. – М.: Педагогика, 1980. – 186 с.
8. Скаткин М.Н. Проблемы современной дидактики. – М.: Педагогика, 1984. – 96 с.

Анотація

У статті визначені критерії та охарактеризовані рівні комунікативної компетенції майбутніх учителів іноземних мов.

Аннотация

В статье определены критерии и дана характеристика уровней коммуникативной компетенции будущих учителей иностранных языков.

©2007

Гапоненко Л.П.

ВИКОРИСТАННЯ ІНШОМОВНИХ КОМУНІКАТИВНИХ СИТУАЦІЙ У НАВЧАННІ СТУДЕНТІВ ПРОФЕСІЙНО СПРЯМОВАНОМУ ІНШОМОВНОМУ СПІЛКУВАННЮ

Постановка проблеми у загальному вигляді... В умовах стрімкого розвитку зовнішньо економічних зв'язків України та розширення відносин між Україною та іншими країнами опанування іноземною мовою та основами професійного іншомовного спілкування набуває нового змісту. У зв'язку з цим актуальним стає питання формування у студентів умінь і навичок практичного володіння іноземною мовою з метою професійного її використання.

Аналіз публікацій і досліджень, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Вивченням проблеми професійно спрямованого навчання іноземній мові та іншомовної усномовленнєвої діяльності студентів немовних спеціальностей займалось чимало дослідників: (О.С.Большакова, Л.О.Ємельянова, А.Л.Мірзоян, С.І. Тітов, V. Benson, P.Strevens, A.Waters та інші).

Але, на сучасному етапі існують дослідження з методики професійно спрямованого навчання іноземних мов не для всіх спеціальностей: для економістів (С.В.Мірошніченко), юристів (Г.П.Савченко), медиків (О.П.Петрацук), технічних спеціальностей (О.Б.Тарнопольський), торговельно-економічних (Л.Ф.Манякіна), залізничних (Ю.В.Дегтярьова), спеціалістів морського флоту (С.В.Козак). А педагогічна наука і підготовка особистості до професійного іншомовного спілкування студентів педагогічних спеціальностей немовних факультетів залишаються малодослідженими.

Формулювання цілей статті... Мета нашого дослідження полягає в вивченні можливостей комунікативних ситуацій під час навчання студентів професійно спрямованого іншомовного спілкування.

Вклад основного матеріалу дослідження... Мета й задачі курсу іноземної мови професійно спрямованої в педагогічному університеті включають оволодіння певними знаннями, вміннями та навичками використання іноземної мови для майбутньої професійної діяльності. Відповідно до сучасних освітніх вимог щодо рівня володіння іноземною мовою, що висвітлені в типовій програмі з іноземної мови, випускник педагогічного немовного університету має володіти уміннями вільно висловлюватися у процесі досягнення ним соціальних, академічних і професійних цілей.

При безпосередньому контакті з носіями мови та іноземними колегами сучасний фахівець потребує умінь не лише читати та перекладати фахові тексти іноземною мовою зі словником, на що робився акцент декілька років тому. Сучасний фахівець має володіти навичками сприймання інформації на слух, брати участь в обговоренні предмета спілкування за фахом; вміннями аналізувати предмет обговорення та мати змогу знаходити його сильні та слабкі сторони.

При цьому важливою рисою під час такого виду діяльності виділяються вміння оперувати професійною лексикою та термінологією; цінуються активність, самостійність, ініціативність, організаторські здібності та культура спілкування.

У зв'язку з актуалізацією іноземної мови на сучасному етапі змінюється ставлення студентів до її вивчення, підвищується мотиваційна сторона навчання іноземній мові, майбутні спеціалісти все більше відчують нагальну необхідність застосування набутих знань з іноземної мови у своїй професійній діяльності.

Тому в нашій статті ми акцентуємо увагу на технології моделювання комунікативних ситуацій як одному із шляхів активізації розумової діяльності студентів на заняттях з іноземної мови і як одному із засобів підготовки до професійно спрямованого іншомовного спілкування студентів педагогічного університету.

Успішність моделювання комунікативних ситуацій під час навчання іноземної мови можлива при наявності в студентів мотиву комунікативної діяльності, тому що діяльності без мотиву не існує. Мотив у загальному розумінні – це те, що спонукає людину, стимулює її до здійснення будь-якої діяльності, збуджує інтерес до неї. Мотив надає діяльності спрямованості, а оскільки діяльність студентів вмотивована оволодінням іноземною мовою як засобом спілкування для професійної діяльності, то завдання викладача полягає в створенні на заняттях таких умов, які викликають у студентів інтерес до самої діяльності та до необхідних у контексті цієї діяльності мовленнєвих дій.

Діяльність і поведінка студентів визначається декількома потребами і мотивами. Врахування потреб нинішнього студента, які пов'язані з його професійною діяльністю, а залучення цієї діяльності до навчального процесу оволодіння іноземною мовою і створюють мотиваційну основу навчання для студентів.

Основу технології моделювання комунікативних ситуацій іншомовного спілкування становить навчальний мовленнєвий матеріал, розподілений у вигляді проблемної моделі. Зміст цієї моделі складають комунікативні ситуації з рольовими завданнями для студентів.

Необхідність застосування технології моделювання комунікативних ситуацій у процесі навчання студентів іноземної мови і іншомовного професійного спілкування обумовлена складністю і багатогранністю реального процесу комунікації іноземною мовою.

Структура навчальних мовленнєвих ситуацій у технології комунікативно-ситуативного моделювання акцентує увагу на стосунках партнерів по спілкуванню як заставу досягнення позитивних результатів взаємодії. Тому, беручи участь у спілкуванні, студенти виступають не як абстрактні особистості, а як носії певних соціальних ролей. Таку роль у ситуації В.Л.Скалкін назвав соціально-комунікативною роллю. А від так у технології комунікативно-ситуативного моделювання за основу взято штучні ситуації, у яких студентам пропонуються ролі, що максимально враховують їх особистісні можливості, професійний і комунікативний досвід.

Фактором результативності застосовуваної технології служить вирішення питань щодо добору мовленнєвого навчального матеріалу. На заняттях студентам найчастіше пропонується виконати завдання, що пов'язані зі змістом тексту для читання чи аудіювання, у той час, коли технологія комунікативно-ситуативного моделювання повинна бути представлена єдністю власне комунікації, міжрольової, міжіндивідуальної і міжособистісної взаємодії та сприйняття на матеріалі мови, що вивчається, з урахуванням прийнятих у спільності її носіїв норм і правил спілкування. Об'єктом навчального впливу в цьому випадку повинна бути комунікативна (зокрема й мовленнєва) здатність тих, кого навчають.

На практиці ми дуже часто зіштовхуємося з тим, що багато чого з того матеріалу, який поданий у програмних підручниках з англійської мови, є примітивним і не відповідає дійсним ситуаціям спілкування. Такий матеріал Ю.І.Пассов цілком справедливо назвав "комунікативно мертвим". А те, що буде дійсно необхідним у реальній комунікації, взагалі не зачіпається. Тому, щоб мовленнєвий матеріал був дійсно цінний з погляду його комунікативності, ми відбирали такі дійсні проблеми і предмети обговорення, які складають змістовну сторону

спілкування. Навчальні тексти повинні бути не тільки зразками того, як побудована мова, але й емоційними, інформативними і цікавими для студентів.

У цьому зв'язку технологія моделювання комунікативних ситуацій передбачає використання різних логіко-функціональних опор і схем мовленнєвої взаємодії. Ці "функціональні опори" (термін Ю.І.Пассова) можуть бути представлені в різних варіантах залежно від етапу навчання і їх цільового призначення, а саме: у вигляді назв мовних функцій, які розташовані у необхідній послідовності для обох мовних партнерів таким чином, що в цілому утворюється функціональна модель діалогу, схематично подана тактика мовного спілкування; у вигляді цілих фраз; у вигляді окремих слів чи словосполучень; у вигляді слів у поєднанні з різними граматичними структурами і схемами тощо.

Використання різного роду опор є виправданим з погляду забезпечення правильності мови студентів, її логічності і зв'язаності, служить для створення комунікативної мотивації в навчанні іншомовного спілкування.

Крім цього, технологія моделювання комунікативних ситуацій припускала обов'язковою умовою те, що спілкування є домінуючою над іншими видами діяльністю на заняттях у процесі навчання студентів професійно спрямованого спілкування іноземною мовою. Виконання цієї умови дозволить наблизити моделюючи навчальну діяльність до реального використання студентами іноземної мови як засобу спілкування та готувати їх до іншомовного професійного спілкування.

Доволі вагомим аспектом успішності технології моделювання комунікативних ситуацій виявилась незвична система розміщення студентів на заняттях з іноземної мови. Просторова організація студентів під час спілкування передбачає врахування орієнтації, тобто кута повороту співрозмовників один до одного. У діадному спілкуванні загальноприйнятими є такі орієнтири: навпроти, паралельно і під кутом один до одного. Полеміку в діаді ведуть навпроти, співпрацюють під кутом, а спільну діяльність виконують поруч. Розташування студентів по колу створює атмосферу рівноцінності і взаємної відкритості кожного. Подібне, а не традиційне розташування студентів, коли вони бачать тільки потилицю співрозмовника, стимулює взаємне емоційне охоплення процесом спілкування й гарантує взаєморозуміння.

Крім того, така просторова рівність буде сприяти перетворенню аудиторії з безликої, підлеглої маси в комунікативне співтовариство, в якому кожен студент відчує себе особистістю і спробує проявити себе на очах у всіх, увійти в певну рольову позицію. Розташування студентів по колу унеможливіє ухиляння від навчальної роботи, спонукає майбутніх педагогів до активної спільної роботи. Саме це наближає навчальну комунікативну ситуацію до реальності, сприяє тому, що студенти зосереджуються на діяльності, що відбувається; виховує в студентів почуття відповідальності за свої вчинки і за вчинки комунікативних партнерів по ситуації.

В технології моделювання комунікативних ситуацій студенти наповнюють іншомовне спілкування предметним змістом, навчання набуває вираженої професійної спрямованості. Активно використовуючи в практичних навчальних ситуаціях моделі і мовленнєві зразки, фахову термінологію та граматичні структури, студенти вчаться конструювати та імітувати окремі випадки професійної діяльності, такі, як, наприклад, ділова зустріч, презентація тощо.

Технологія моделювання комунікативних ситуацій іншомовного спілкування сприяє закріпленню та перенесенню мовленнєвих навичок та вмінь студентів у практику використання ними іноземної мови для спеціальних цілей. Знайомство з найбільш типовими ситуаціями спілкування, різними способами здійснення комунікативної функції дозволяє розширити набір мовленнєвих засобів студентів, виробити в них загальну мовленнєву стратегію щодо цих засобів, аналогічну тій, яка формується в результаті оволодіння рідною мовою.

Успішність навчання та постійне підкріплення інтересу студентів до іноземної мови стимулюється також почуттям задоволення від правильного розуміння, інтерпретації чи використання досліджуваних мовленнєвих явищ та граматичних форм. Постійне заохочення успіхів є неодмінною умовою розвитку вмотивованості навчання. По мірі просування студентів в опануванні іншомовним спілкуванням викладач поступово ускладнює мовленнєві завдання, поповнюючи знання студентів з граматики, розширюючи їх лексичний запас, однак не відкидаючи при цьому значення мотиваційного механізму спілкування.

Специфіка технології моделювання комунікативних іншомовних ситуацій дозволяє розкрити характер й особливості спілкування іноземною мовою. Примірюючи на себе задану ситуацію роль, студент виявляє свій комунікативно-творчий потенціал, демонструє самостійність у своїх діях і репліках, удосконалює професійні здібності та індивідуальний педагогічний стиль. При цьому величезна роль належить викладачу, його бажанню й умінню перебудуватися, переглянути свої принципи і методи роботи, форми організації навчальної діяльності студентів на заняттях, творчо підходити до проведення кожного заняття. Кожна дія і кожна репліка викладача повинні бути спрямовані на усвідомлення необхідності й важливості іншомовної комунікативної поведінки, на оволодіння студентами потрібними практичними мовленнєвими вміннями. Його роль – допомогти студентові правильно сформулювати свою думку, знайти свій шлях у вирішенні створеної ситуації. Позиція викладача з монологічної та авторитарної стає більш демократичною. Прямий вплив змінюється співтворчістю і співдіяльністю. Викладач не спостерігає за діяльністю студентів осторонь, а приймає на себе відведену ситуацію

роль і разом зі студентами бере участь у всіх формах роботи. Позиція викладача як партнера й учасника начальних ситуацій спілкування демонструє студентам відчуття постійної присутності іншомовного середовища, активної практики говоріння в цьому середовищі. Викладач моделює комунікативні ситуації, спираючись на життєвий та комунікативний досвід студента, переломлюючи кожен створений ситуацію через особистість студента.

З емоційної точки зору такі ситуації наближуються до того, що являє собою особистісну цінність. Особистісна значущість конкретних дій, виконаних на момент, коли вони важливі для особистості, цікаві, викликають позитивні емоції, дає можливість проявити себе, самоутвердитися і стимулюють позитивну мотивацію у студентів. Цей факт є запорукою успішного оволодіння іноземною мовою як засобом спілкування, оскільки навчитися говорити іноземною мовою, розуміти та опанувати її можливо лише за умов постійної практики спілкування й занурення в іншомовне мовленнєве оточення.

Під час такого навчання змінює свою позицію і студент. Тепер він не є пасивною особистістю, яка просто одержує знання й інформацію, слухає і виконує. Тепер він демонструє активну і творчу позицію. Студент, залучений до продуктивної ситуації активного користування іноземною мовою викладачем і іншими студентами, в умовах невимушеного спілкування, удосконалює навички іншомовної комунікативної діяльності.

Таким чином, ми можемо здійснювати моделювання комунікативних ситуацій, наголошуючи при цьому різні цілі. Так, наприклад, моделювання ситуації "П'ять слів" на закріплення лексичних одиниць теми, що вивчається. Студенти однієї команди рахують до п'яти, а студент другої команди записує на дошці п'ять слів з вивченої теми. Потім команді складає з цих словами словосполучення чи короткі речення.

Або схожа ситуація "Остання літера", в якій група поділяється на дві команди, але студенти працюють тільки усно. Представник першої команди називає нове слово з вивченої теми, а представник другої команди називає слово на останню літеру, якою закінчується це слово. Потім команди міняються ролями. Виграє та команда, яка останньою називає слово.

Можливо також моделювати комунікативні ситуації на закріплення граматичних навичок студентів. Так, наприклад, ситуація "Продемонструй дію", має якої автоматизація навичок використання дієслів подовжених часів в усному мовленні. Група поділяється на діади (пари). Один студент зображає якусь дію, а другий коментує цю дію, вживаючи правильну форму дієслова.

Найбільш цікаво використовуються комунікативні ситуації, спрямовані на закріплення лексичних і граматичних навичок для відпрацювання навичок мовленнєвого спілкування і оформлення мовленнєвих висловлювань. Наприклад, ситуація "Режисери і актори". Студентів поділяють на дві групи, одна група – це режисери, друга – актори. Режисери розташовують акторів певним чином або пропонують зайняти певну позу, а актори пояснюють свої пози чи дії і описують ситуації, в яких можуть проявлятися певні пози чи дії. Потім студенти обмінюються ролями.

Інша ситуація "Біографія людини", мета якої формування навичок і умінь описувати предмет чи об'єкт за певних обставин без попередньої підготовки. Викладач пропонує студентам, використовуючи вивчений матеріал, зорову пам'ять і фантазію змалювати випадкового перехожого або попутника у транспорті. Студенти мають описати його поведінку, реакції на певні події, що відбуваються, особливості зовнішнього вигляду тощо і зробити висновок: що це за людина, ким і де може працювати, куди йде (їде), чи має сім'ю і таке інше. Довести правильність вивченої біографії – мета того, хто буде її розповідати. Цю ситуацію можна провести, використовуючи фотографії різних за характером і за виглядом людей (можливо навіть відомих, але не всім знайомих).

Висновки. Практика використання технології моделювання комунікативних ситуацій показала високу ефективність у навчанні студентів професійно спрямованого іншомовного спілкування. Це пояснюється тим, що навчання проходить в ситуаціях, які досить повно імітують умови природного спілкування іноземною мовою. Студенти, в яких виникає інтерес і закріплюється внутрішня мотивація, одержують можливість висловити свою думку, розкрити професійні погляди та установки, перебороти страх перед спілкуванням іноземною мовою. В результаті мовленнєва діяльність стає особистісно значущою і невід'ємною частиною професійної діяльності майбутнього педагога.

Література

1. Скалкин В.Л. Обучение монологическому высказыванию: На материале английского языка. Пособие для учителей. – К.: Радянська школа, 1983. – 118с.
2. Настольная книга преподавателя иностранного языка: Справ. пособие / Е.А.Маслыко, П.К. Бабинская, Я.Ф.Будько, С.И. Петрова. – 7-е изд., стер. – Мн.: Выш. шк., 2001. – 522с.
3. Пассов Е.И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению. – 2-е изд. – М.: Просвещение, 1991. – 223с.
4. Процесс обучения в высшей школе: Учебное пособие / Л.В.Кондрашова. – Кр.Рог : ИВИ, 2000. – 170с.

5. A Common European Framework of Reference for Languages: learning, teaching, assessment. A Guide for Users. Council of European Publishing. Language Policy Division, 2002. – 232p.
6. Ellis, Mark, And Christine Johnson. Teaching Business English. – Oxford: Oxford University Press, 1996. – 243 p.

Анотація

В статтє рассматриваются актуальные вопросы использования коммуникативных ситуаций при обучении студентов профессионально ориентированному иноязычному общению.

Анотація

В статті розглядаються актуальні проблеми використання комунікативних ситуацій під час навчання студентів професійно спрямованого іноземного спілкування.

©2007

Каніковський О.Є., Сандер С.В., Бондарчук О.І., Рауцкіс В.А.

ЗМІСТ І ЧАС ЧИТАННЯ ЛЕКЦІЇ У СУЧАСНИХ УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми у загальному вигляді... В теперішній час відбувається скорочення кількості годин для аудиторної роботи студента (перед усім для лекційного курсу) та змінюються її форми. Разом з цим відбувається „інформаційний вибух”, інформація стає широко доступною, поступає великим потоком. Отримати та проаналізувати її студент у відносно короткий термін підготовки до певного заняття (та і навчання в цілому) часто фізично не спроможні. Тут він потребує допомоги з боку навчального закладу, його викладацького складу.

Аналіз публікацій і досліджень, в яких започатковано розв’язання даної проблеми... Найдавнішою, класичною формою аудиторної роботи студента є лекція. Лекція (від латинського *Lectio* – читання) – є і буде однією з найважливіших форм навчання [1]. Це розгорнутий розгляд окремих тем і певних розділів предмету, значення їх для практичної діяльності і подальшого наукового пошуку, досягнень науки з цих питань. Лекція має вчити мисленню. Лекцію розглядають як систематизоване джерело знань і разом з тим як провідну організуючу форму навчання, що спрямовує подальшу роботу студента [3, 4, 5]. Виділяють три основні моделі лекції: інформаційна, консультативна і проблемно-аналітична [2, 5]. Пропонують виділяти таку форму, як дискусійна лекція [8]. Її проведенню передуює самостійне ознайомлення студентів з темою. Лекція триває 3–3,5 години з двома невеличкими перервами. Вона включає тестове опитування студентів, роботу студентів у мікрогрупах (6-8 осіб) з пошуку правильних відповідей, подальше обговорення поданих відповідей і аналіз шляху пошуку правильних відповідей. Потім фахівці різних галузей коротко (10-15 хвилин) дають інформацію з окремих питань, частин теми цього заняття. Але таке заняття дуже відрізняється від лекції. Воно більше схоже на послідовне проведення тренінгу з розв’язування тестових питань і ситуаційних задач і консультації. Крім того, така надтривала лекція дискусійна з позицій валеології.

Впровадження дискусійної лекції, можливо, є даниною поширеній зараз думці, що найбільш ефективним є спосіб навчання, який забезпечує безпосередню взаємодію висококваліфікованого викладача із зацікавленими і підготовленими студентами. Але, ж застосувати всі форми і способи впливу на студентів під час одного виду занять неможливо і непотрібно. Отже, дискусійна лекція сама поки що лишається дискусійним питанням.

Традиційно лекція займала спрямовуюче положення, тому що вона давала перше знайомство з основними науково-теоретичними положеннями вивчаємого предмету, знайомили з методологією, закладала основи наукових знань, визначала напрямки, основний зміст і характер всіх форм інших форм учбових занять, в т.ч. самостійного роботи студентів. Лекції незалежно від форми, змісту і спрямування, читали до початку вивчення теми на практичних, лабораторних і семінарських заняттях. Це і тепер практично не викликає сумніву [6, 7]. Провісником перегляду цього положення є методика читання вище згаданої дискусійної лекції.

Формулювання цілей статті... В умовах реформи вищої освіти, контексті вимог Болонського процесу, при значному і швидкому розширенні інформаційної бази і скорочення навчального часу відведеного на лекційний курс постала необхідність переглянути питання про час і зміст читання лекції.

Виклад основного матеріалу дослідження... Лекція – одна з найдавніший, класичних форм викладання. Якщо згадати бесіди Аристотеля зі своїми учнями – то можна знайти багато ознак лекції, як форми навчальних занять. Причому вже тоді закладались принципи і основи викладання, розгляд певного предмету, як проблемного, остаточно не вирішеного.

У середньовічних класичних західноєвропейських університетах лекція, також була основною формою навчання. Мінімум джерел інформації та відсутність (у сучасному розумінні) бібліотек в середні віки робив лекцію чи не єдиним джерелом інформації для студентів. Цим було зумовлено, користуючись сучасною термінологією, відведення для лекційного курсу більшої частини навчального часу передбаченого навчальним планом для аудиторних занять з вивчення певної дисципліни. При цьому дещо губився проблемний підхід до читання лекції. Після викладання певних положень та їх пояснення лишалось мало часу для обговорення невирішених проблем з теми, якій було присвячено лекцію.